

»IZ PROŠLOSTI VRELA MINERALNIH VODA ROGAŠKE SLATINE«. Dr. Adolf Režek. V dobi, ko raziskujejo znanstveniki že skoro vsak kotiček naše zemlje, bi skoraj gotovo ostala neobdelana zgodovina našega največjega zdravilišča, če ne bi slučaj prinesel v njeno okolje doktorja Režka in ne bi znanstveni nagon vzbudil v njem želje po točni proučitvi preteklosti tega tako zanimivega in važnega kraja.

Knjižici je napisal nekak napotek rogaški rojak profesor Kidrič, dr. Režek pa je v svojem kratkem predgovoru izrazil željo, da bi knjiga kopališkemu gostu služila v nekakšno zabavo, znanstveniku pa v oporo pri bodočem delu. Obe želji sta se mu popolnoma izpolnili. Kopalec bo našel v knjižici na zelo umljiv način opisano zgodovino Rogaške, znanstveniku pa bo z vsemi svojimi podatki in literaturo, spričo nedosegljive natančnosti, s katero je opremljena in izdelana, neobhodna opora, vir in vzor.

Zgodovino Rogaške razdeli avtor v štiri razdobja. Prvo obsega dobo od prvih pisanih podatkov do 1685 leta, ko je izšla knjiga Johanna Benedikta Gründla, prvo delo, ki se ukvarja izključno z Rogaško, drugo razdobje sega od tu dalje pa do leta 1803, ko je prešlo zdravilišče v last štajerskih deželnih stanov, tretje od 1803—1908 obravnava delo, napore ter znanstvene prepire v dobi, ko je Rogaška dobila približno današnjo sliko in obliko; četrto razdobje od 1908 pa do danes nam zaključuje sliko in kaže, da delo v Rogaški še ni končano, da mnogokaj še čaka ureditve in izboljšanja. Avtor nam podaja zgodovinska fakta v kondenziranem, a ne presuhem slogu. Izvemo, da so tu nekaj časa gospodarili Sovneški grofje, spoznamo zvezo Zrinjskih z Rogaško, njene znamenite goste: nadvojvodo Johanna, Ludviga Bonaparteja, brata velikega Korza, zvezo vse, kar je sploh mogoče, od postavitve velike črpalke pa do geoloških razprav o rogaških vrelih. Kakor nudi zgodovina vrel prijetno čtivo kopalcu, tako bodo analize prednikov, teorije o razvoju in postanku rogaških vod in o njihovem aragonitu specialistu dragocen zaklad.

Kakor smo izvedeli, bo tej knjižici sledila druga obširnejša strogo znanstvena, ki bo osvetlila Rogaško še z drugih doslej še neobdelanih vidikov. Doktorju Režku gre za to in že v naprej za bodočo knjigo hvala, da je rešil, osvetlil in obdelal na res tako edinstveno dognan način zgodovino tega kraja, obenem pa pomogel sigurno Rogaški v njenem razvoju.

M. K.

VPLIVI PRODIRAJOČEGA DENARNEGA GOSPODARSTVA NA KMETA. V reviji »Pečat« (št. 1 — 2) je priobčil pod tem naslovom Mijo Mirković daljši članek, v katerem govori tudi o razmerah v Sloveniji. »Še večji in širši pomen se kaže v individualizaciji gospodarstva. Tako mislim,« izvaja Mirković, »da naše družinske zadruge ni razdejal noben meščanski zakon, kakor pogosto domnevajo, da je tudi noben zakon ne more zopet oživiti, razdejalo jo je denarno gospodarstvo in vsi činitelji, ki so pospešili prodiranje denarnega gospodarstva na vas. Ako je potrebno racionalno gospodarstvo, gospodarstvo po zamišljenem načrtu, potem je tudi noben zakon ne more zopet oživiti, razdejalo jo je denarno gospodarstvo gospodar, dokler bo meščanski sektor gospodarstva kapitalističen t. j. dokler bo meščansko gospodarstvo (trgovina, obrt in industrija) temeljilo na individualističnih temeljih in temeljih prometne gospodarske konkurence.

To dejstvo nam najlepše ilustrira sistem pojav enega samega dediča na kmečki posesti v germanskih protestantovskih deželah in v onih slovanskih zemljah, ki so bile pod močnim germanskim ekonomskim in kulturnim vplivom: na Češkem

(in Moravskem) in v Sloveniji. Nastanek sistema enega samega dediča v racionaliziranem germansko-protestantovskem svetu v novem veku je neposredno povezan s prodiranjem denarnega gospodarstva in s problemom čistih denarnih dohodkov iz kmečke posesti. V tem sistemu morajo s posestva, ko se sin-dedič oženi, ne le vsi bratje in sestre, temveč tudi oče in mati, da bi na posestvu ostal en sam gospodar ali ena sama gospodinja, in da bi drugi možki, bodisi oče ali brat, ali kaka druga ženska, bodisi mati ali sestra, ne kvarili računov novega gospodarja; vse dolžnosti in pravice se uredi racionalno, vsak dobi svoje, vsi vzroki in povodi za motnje, spore in razprtije se odstranijo. To je čisti tip individualnega gospodarstva, docela skladen z individualističnim družbenim redom in z vsemi pravili pridobivanja v kapitalističnem meščanskem gospodarstvu. Najlepše se nam v tem primeru prikazuje, kako denar in delo za denar tudi v kmečkem ljudstvu razbija in razdvaja ljudi, očeta od sina, brata od brata. Oče in sin, bratje med sabo, uredi svoje odnose z dogovorom, s pravnim aktom, in ta dogovor je starejši od zakonov meščanske družbe, pojavi se že v 16. stol. istočasno s prodiranjem denarnega gospodarstva na vas v Evropi. Torej je proces individualizacije kmečke posesti mnogo starejši od zakonov meščanske družbe 19. stoletja in se razvija vzporedno s prodiranjem denarnega gospodarstva.

Med svetovno vojno smo bili priče obratnega procesa. Denar je izgubil vrednost. V splošnem pomanjkanju dobrin ni razvrednoteni denar kot menjalno sredstvo ponekod v kmečkem gospodarstvu sploh nič pomenil. Ljudje so se tedaj vračali zopet v naturalno gospodarstvo in produkte zamenjavali. V teh časih se je po vaseh pogosto dogajalo, da so se razbite in razdejane družine zopet družile pri gospodarskem delu, da je rodbinsko in krvno sorodstvo vplivalo v smeri združevanja in vzajemnega gospodarstva in pomoči vsem članom prejšnje hišne zadruge, ki je bila v normalnem, predvojnem času razbita. Ko so nevarnosti minile, ko je pomanjkanje hrane ponehalo in so ljudje zopet lahko kupovali za denar, so se začasne gospodarske združitve, nastale v vojni *via facti*, zopet razgubile, gospodarstvo postane zopet denarno in individualno. X

POGOVOR S PSOM

OLGA SCHEINPFLUGOVÁ — MILE KLOPČIČ

*Kako ti je dobro, moj dragi,
ker tvoj svet še zmerom stoji!
Saj v teh dneh strahu in groze
le pes še lahko zarenči.*

*In sladkor ostal ti je sladek
in kost je ostala ti kost,
napredek ti ni še nazadek,
in tat še ni ti gost.*

*In blatu lahko rečeš blato,
to sme le še pes prav za prav.
Kar zate je včeraj bil škorenj,
ti škorenj še zdaj je ostal.*